УПРАЎЛЕННЕ АДУКАЦЫІ ВІЦЕБСКАГА АБЛВЫКАНКАМА

М а т э р ы я л ы

першага этапу (школьны) Рэспубліканскай алімпіяды
па вучэбных прадметах
“Беларуская мова” і “Беларуская літаратура”
для вучняў X класа ўстаноў адукацыі
Віцебскай вобласці
(2016/2017 навучальны год)

ВІЦЕБСК · 2016

Першы этап (школьны) Рэспубліканскай алімпіяды
па беларускай мове і літаратуры

Водгук на мастацкі твор

X клас

Анатоль Грачанікаў
Слова

Слова лечыць і калечыць.
Ёсць адно між розных слоў,
Што ў жыцці нас чалавечыць,
Слова светлае – любоў.

Свет зачэзне і пакіне
У адчаі без надзей,
Як яно раптоўна знікне
На зямлі сярод людзей.

Дзе ж ты, ісціна святая?
З глыбіні далёкіх дзён
Слова гэта прарастае,
Як травінка праз бетон.

Перапёлка плача ў жыце,
У траве гудуць чмялі.
Не гнявіце, а любіце
Ўсё жывое на зямлі.

Каб часінай непазбежнай,
Дзе жыцця круты абрыў,
Адказаць было не грэшна:
Што любіў,
Каго любіў?

Першы этап (школьны) Рэспубліканскай алімпіяды
<u>па беларускай мове і літаратуры</u>

Комплексная работа па беларускай мове і літаратуры
X клас

Заданні	*1*	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*Усяго*
Балы											

Заданне 1. Выпішыце словы, у якіх напісанне выдзеленых галосных заснавана: 1) на фанетычным прынцыпе правапісу, 2) на марфалагічным прынцыпе правапісу.

С***а***рдэчны, н***е*** быў, ар***ы***шт, б***е***з догляду, ц***я***жкавата, в***я***сёлы, леб***я***дзіны, бе***з*** песні, б***іё***лаг, ч***о***рнавалосы.

Максімальная колькасць балаў - 5

Фанетычны прынцып: ____
____
____

Марфалагічны прынцып: ____
____
____

Заданне 2. Аб’яднайце словы ў групы. Аснова для аб’яднання – аднолькавы суфікс (-ік-, -нік-, -льнік-), адсутнасць суфікса.

Будзільнік, халадзільнік, бярэзнік, батанік, палкоўнік, пернік, будаўнік, злоснік, моднік, першакурснік.

-ік-____

-нік-____

-льнік- ____

адсутнасць суфікса ____

Максімальная колькасць балаў - 5

Заданне 3. Размяркуйце словы на групы ўстарэлай лексікі:

ядваб, янычар, раць, веча, атрамант, алтын, бурса, чало, камбед.

Архаізмы:____
____

Гістарызмы: ____
____

Максімальная колькасць балаў - 5

Заданне 4. Растлумачце значэнне фразеалагізмаў

Фразеалагізм	Тлумачэнне
Бярозаю ліцца	
Замыліць вочы	
Ехаць бачком	
Араць дарогі	
Як май змаяваў	
Як пугай па вадзе	

Максімальная колькасць балаў - 6

Заданне 5. Перакладзіце словазлучэнні беларускімі аднаслоўнымі адпаведнікамі.

Словазлучэнне на рускай мове	Беларускі аднаслоўны адпаведнік
подсолнечное масло	
анютины глазки	
жидкое мучное блюдо	
моховое болото	
кукурузный початок	
глиняный кувшин без ручки	
утомиться в дороге	
комнатная переносная скамеечка	
летучая мышь	
водосточная канава	

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 6. Устанавіце адпаведнасць паміж выдзеленымі словамі і часцінамі мовы.

А. Мікола **сабе** толькі маўчыць	**1.** Назоўнік.
Б. Вясёлка – ***гэта*** радасць свету.	**2.** Клічная часціца.
В. ***Чаго*** смеху поўная хата?	**3.** Узмацняльная часціца.
Г. ***Гэта*** ўсхвалявала Алесю.	**4.** Прыслоўе
Д. ***Якое*** зорнае неба!	**5.** Указальная часціца.

Адказ: ____

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 7. Вызначце тып сказа, пастаўце ў дужках адпаведную лічбу: 1 – сказ двухсастаўны, поўны; 2 – сказ двухсастаўны, няпоўны; 3 – сказ аднасастаўны.

1. Але гэта не ўзрушыла яго. ______________________
2. За ноч падкінула сняжку. ______________________
3. А ў зубах яго шчупак. ______________________
4. У Беларусі бульбу называюць другім хлебам. ______________________
5. Сёння сход аматараў рэдкай кнігі. ______________________
6. Будзьце ласкавы, перадайце мне тую газету. ______________________

Максімальная колькасць балаў – 6

Заданне 8. Вызначце выяўленчыя сродкі мовы, якія выкарыстаў М. Багдановіч у вершы «Зімовая дарога».

Ўюцца змейкай срабрыстай дарожкі
Брызгі золата ў небе блішчаць,
І маркотныя месяца рожкі
Праз марозную мглу зіхацяць

Найменні выяўленчых сродкаў мовы	**Прыклады з твора**
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Максімальная колькасць балаў – 5

Заданне 9. Запоўніце ўсе радкі табліцы. Да псеўданімаў запішыце сапраўдныя імёны і прозвішчы пісьменнікаў. З прапанаваных выберыце і запішыце назвы твораў у патрэбны радок.

Сапраўднае імя	**Псеўданім**	**Твор**
	Навум Прыгаворка	
	Ігнат Вітажэнец	
	Янка Купала	
	Якуб Колас	

Творы для даведкі: “Пінская шляхта”, “У палескай глушы”, “Марыська чарнаброва, галубка мая”, “Мая малітва”

Максімальная колькасць балаў – 4

Заданне 10. Да прапанаваных тлумачэнняў запішыце адпаведныя тэрміны.

1. Двухскладовы вершаваны памер, стапа якога ўтрымлівае націскны і наступны за ім ненаціскны склады —	
2. Жанр гісторыка-літаратурных твораў, дзе падзеі апісваліся па гадах —	
3. Мастацкі прыём, разнавіднасць метафары, прыпадабненне з’яў прыроды да паводзін чалавека	
4. Будова мастацкага твора, суадносіны паміж яго асобнымі часткамі —	

Максімальная колькасць балаў – 4

Першы этап (школьны) Рэспубліканскай алімпіяды
<u>па беларускай мове і літаратуры</u>

Тэмы вусных выказванняў
X клас

Білет 1

1. Але памяць аб музыку не згінула з ім разам…

Максім Багдановіч

2. Нема крычала матчына сэрца ад нясцерпнае раны вайны.

Васіль Быкаў

Білет 2

1. Святлана Алексіевіч – нобелеўскі лаўрэат: «за свае паліфанічныя творы, помнік пакутам і мужнасці нашага часу».

2. Бедны той, хто не мае скарбаў вечных – скарбаў душы.

Цётка

Білет 3

1. Усё мае свой працяг жыцця,
Апроч няпраўды.

Максім Танк

2. Я люблю гэтыя прасторы, люблю неаглядныя ружова-сінія далі…

Якуб Колас

Білет 4

1. Ты – боль, паэзія. Ты – бой.
Ты – праўда непрыступнай вежы.

Леанід Галубовіч

2. Прапрадзедаў маіх жывая мова –
Майго народа першая аснова,
Душы яго шырокі, чысты свет!

Еўдакія Лось

Білет 5

1. Купала і Колас, вы нас гадавалі…

Пятрусь Броўка

2. Колькі вызнаў і вынес ты, краю мой мілы!

Генадзь Бураўкін

Білет 6

1. Жыццём сваім, справай і смерцю вялікі – Кастусь Каліноўскі.

Уладзімір Караткевіч

2. 21 лютага адзначаецца Міжнародны дзень роднай мовы.

Білет 7

1. Родны мой горад. (Родная мая вёска.)

2. Сілен, княжа, караць, галаву сілен зняць, –
   Не скуеш толькі дум ланцугамі.

   Янка Купала

Білет 8

1. Бо як ёсць у народа такія –
   Не загіне давеку народ.

   Уладзімір Караткевіч

2. З легендаў і казак былых пакаленняў…

   Максім Танк

Білет 9

1. Песня – душа народа.

2. О Беларусь, мая шыпшына!
   Зялёны ліст, чырвоны цвет…

   Уладзімір Дубоўка

Білет 10

1. Нязгасная зорка паэзіі нашай – Максім Багдановіч.

   Алесь Бачыла

2. Не дай мне Бог духоўным стаць бадзягам,
   Без памяці жывой, без каранёў…

   Васіль Зуёнак

Білет 11

1. Унукі Скарыны,
   Дзе ваш гонар, моц і краса?
   Ёсць і ў вас, як і ў іншых, святыня.
   Не давайце святыні псам!

   Уладзімір Караткевіч

2. Веды і дабрачыннасць як свечка, што асвятляе чалавеку шлях і не дае заблукаць.

   Сымон Будны

Білет 12

1. У нашым класе, у нашай школе ёсць такія традыцыі…

2. Люблю цябе і слухаю, прырода, такая блізкая парой любой!

   Васіль Жуковіч

Білет 13

1. Музыка ў маім жыцці.

2. Чалавек – гэта цэлы свет.

   Кузьма Чорны

Білет 14

1. Мінулае вучыць нас, як жыць сёння.

Ян Баршчэўскі

2. Магутнае слова ты, роднае слова!

Янка Купала

Білет 15

1. Літаратурны твор, які мяне ўразіў.

2. Збіраўся скарб, струменіўся няспынна,
Вясёлкавым ірдзеннем мне спяваў…

Якуб Колас

Білет 16

1. Свет нас прымаў як народ
Па адной палачанцы.

Данута Бічэль

2. Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі.

Францішак Багушэвіч

Білет 17

1. Беларускія тытаны эпохі Адраджэння.

2. Прырода – найцікавейшая кніга.

Якуб Колас

Білет 18

1. Там, дзе я жыву, варта паставіць помнік…

2. Мова – душа народа.

Білет 19

1. Біблія – дзівосная рака…

Францішак Скарына

2. Жыццё даецца, каб жыццё тварыць…

Анатоль Вярцінскі

Білет 20

1. Архітэктурныя помнікі Беларусі.

2. Чалавеку патрэбна не слава…

Сяргей Грахоўскі